

Birleşmiş Milletler Teşkilatı

Birleşmiş Milletler, dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinin yer aldığı en büyük uluslararası kuruluştur. 193 ülkenin temsil edildiği devasa bir örgüttür. Birleşmiş Milletler (BM), diğer adıyla Birleşmiş Milletler Örgütü, sadece barış ve insani yardım için çalışan bir kuruluşun ötesinde birçok alanda faaliyetleri olan uluslararası bir örgüttür. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 51 ülkenin katılımı ile kurulan örgüt, günümüzde neredeyse dünyadaki bütün ülkelerin yer aldığı devasa bir kuruluş haline gelmiştir. Türkiye, dünyanın en büyük uluslararası kuruluşu olan BM'nin kurucu üyelerinden biridir.

Birleşmiş Milletler, 24 Ekim 1945 yılında kuruldu. İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan büyük devletlerin liderliğinde oluşturulmuştur. BM'ye öncülük eden ülkeler ABD, Sovyetler Birliği, İngiltere, Fransa ve Çin Halk Cumhuriyeti'dir. 1900'lü yılların ilk yarısında yaşanan savaşların tekrarını önlemek amacıyla uluslararası barışı ve güvenliği korumak için kurulmuştur. "Birleşmiş milletler" ifadesinin ilk resmî kullanımı, 1 Ocak 1942 tarihinde BM beyannamesinde ve Atlantik Bildirgesi'nde yer almıştır. Birleşmiş Milletler fikri ise, 1943 yılında müttefik ülkelerin toplantıları sırasında ortaya atılmıştır.

Birleşmiş Milletler Antlaşması, kurucu antlaşma niteliğindedir. San Francisco Konferansı'nda bir araya gelen 50 ülkenin temsilcisi, 111 maddeden oluşan antlaşmaya 25 Nisan 1945 tarihinde son şeklini verdi. Bu antlaşma, 25 Haziran 1945'te oybirliği ile kabul edilerek aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 50 ülke temsilcisi tarafından San Francisco'da imzalandı. Daha sonra Polonya'nın da antlaşmayı imzalaması ile kurucu üye sayısı 51'e yükseldi. 24 Ekim 1945 tarihinde de, Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesinin yanı sıra imza sahibi ülkelerin de onayı ile BM Antlaşması yürürlüğe girdi ve Birleşmiş Milletler kuruldu.

Birleşmiş Milletler'in Antlaşmada beyan edilen amaçları şunlardır:

- Uluslararası barış ve güvenliği korumak;
- hak eşitliği ve halkların kendi geleceğini belirleme ilkelerine saygı göstererek milletlerarasında dostça ilişkiler geliştirmek;
- uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel, insani sorunların çözümünde işbirliği yapmak ve temel insan hak ve özgürlüklerine karşı saygıyı teşvik etmek;
- bu ortak çıkarların elde edilmesi hususunda milletlerarasında uyum sağlayıcı bir merkez olmak.

Birleşmiş Milletler aşağıda belirtilen ilkeler doğrultusunda hareket eder:

- Tüm üyelerinin eşit egemenliğine dayanır;
- Tüm üyeler iyi niyet çerçevesinde Antlaşmada belirtilen yükümlülüklerin gereklerini yerine getirmelidir;
- Tüm üyeler uluslararası anlaşmazlıkları, uluslararası barış, güvenlik ve adaleti tehlikeye sokmadan barışçıl yollarla çözümlemelidir;
- Tüm üyeler başka bir devlete tehdit oluşturmaktan ya da başka bir devlete karşı güç kullanmaktan kaçınmalıdır;
- Tüm üye devletler, Birleşmiş Milletler Antlaşmasına göre vukuu bulan her faaliyetin uygulamasına tam destek vermelidir;
- Antlaşmada geçen hiçbir madde Birleşmiş Milletler'e hiçbir devletin iç işlerine karışma yetkisi vermez.

BM Kurumları ve Yapısı

BM'ye; kuruluşunda yer alan 51 ülke ve son olarak katılan Güney Sudan'la birlikte 193 ülke üyedir. Birleşmiş Milletler'in merkezi, Amerika Birleşik Devletleri'nin New York kentindedir. Bünyesinde 6 temel kurum bulunuyor.

Bunlar; **Genel Kurul**, Güvenlik Konseyi (BMGK), **Ekonomik ve Sosyal Konsey**, Vesayet Konseyi, **Genel Sekreterlik** ve Uluslararası Adalet Divanı'dır. Bu kurumlardan ilk 5'i New York'ta, Adalet Divanı ise Hollanda'nın Lahey kentinde bulunuyor. Politik ilişkiler başta olmak üzere örgütün faaliyetlerinde önemli görevler üstlenen kurum Genel Sekreterlik'tir.

Her yıl düzenlenen genel kurul toplantıları New York'taki merkezinde devlet başkanları düzeyinde yapılmaktadır. Genel kurul toplantılarına her ülkeden en fazla 5 üye katılabilir.

- ▶ **BM Genel Kurulu**, şu görevleri ifa eder; silahsızlanma ve silah denetimi konusunda önerilerde bulunmak, barış ve güvenlikle ilgili görüşmeler yapmak, her türlü konuda ülkelere önerilerde bulunmak, ülkeler arasındaki sorunların barışçıl yollarla çözümü için önerilerde bulunmak. Birleşmiş Milletler sadece barış ve insani yardım için çalışan bir kuruluşun ötesinde birçok alanda faaliyetleri olan uluslararası bir örgüttür.
- ▶ **Güvenlik Konseyi**, BM'nin en önemli kurumlarından biridir. Örgütün siyasal alandaki yürütme organıdır. Konseyin 5 daimi üyesi bulunuyor. Daimi üyeler **ABD, Çin, İngiltere, Fransa ve Rusya'nın** her konuda veto hakkı bulunuyor. 10 geçici üye, iki yıllığına seçiliyor. Güvenlik Konseyi şu görevleri ifa eder; BM'nin amaç ve ilkeleri çerçevesinde barış ve güvenliği korumak, uluslararası anlaşmazlıklara yol açabilecek her türlü tartışmalı durumu soruşturmak ve anlaşma koşullarını önermek, silahlanmayı denetleyecek planlar hazırlamak, barışa karşı tehditleri araştırmak ve önerilerde bulunmak, saldırganlara karşı askeri birliklerle önlem almak.
- ▶ 5 daimi üyenin her biri zaman içinde bir şekilde veto hakkını kullanmıştır. Daimi üye söz konusu karara tam olarak katılmadığı ama bu kararı veto etmek istemediği durumlarda çekimser kalabilir. Böylelikle gerekli 9 olumlu oyun bulunması durumunda karar alınmasına olanak sağlar.
- ▶ Antlaşma'nın 25'inci Maddesi gereğince, Birleşmiş Milletler'in tüm üyeleri Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararları kabul edip uygulamak zorundadır. Birleşmiş Milletler'in diğer organları üye ülkelere ancak tavsiyede bulunurken, Konsey'in tek başına Antlaşma'da belirtildiği üzere üye devletlerin uyması gereken kararları alma yetkisi vardır. BM seçimlerinde eşit ve dengeli temsil ilkesi çerçevesinde coğrafi gruplar tesis edilmiştir. Bu göre; **Afrika ülkeleri**, Asya ülkeleri, **Doğu Avrupa ülkeleri**, Latin Amerika ve Karayip ülkeleri, **Batı Avrupa** ve diğer devletler grubu olmak üzere 5 coğrafi grup bulunmaktadır.

► Görev ve Yetkileri

Güvenlik Konseyi'nin Antlaşma'da belirlenen görev ve yetkileri aşağıdaki maddeleri içerir:

- Birleşmiş Milletler ilke ve amaçları çerçevesinde uluslararası barış ve güvenliği korumak;
- Silah üretimini düzenleyenleyici önlemler almak;
- Tarafların sorunlarını barışçıl yollardan çözmeleri için görüşmeye davet etmek;
- Uluslararası uyuşmazlıklara yol açabilecek anlaşmazlıkları ve sorunları araştırmak ve bu sorunların ya da maddelerin çözümü için tavsiyede bulunmak;
- Durumun ağırlaşmasını önlemek için ilgili tarafları söz konusu önlemlere uymaya çağırmak;
- Konsey kararlarının etkinliğini arttırmak amacıyla Birleşmiş Milletler üyelerini yaptırım gibi doğrudan şiddet içermeyen Güvenlik Konseyi kararlarına uymaya çağırmak;
- Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için güç kullanımına başvurmak ya da onay vermek;
- Yerel anlaşmazlıkların bölgesel düzenlemeler aracılığıyla barışçıl yollarla çözülmesini teşvik etmek ve bu bölgesel düzenlemelerin BM yetkisi dahilinde kullanılmasını sağlamak;
- Genel Kurul'a Genel Sekreter ataması konusunda tavsiyede bulunmak ve Kurul'la birlikte Uluslararası Adalet Divanı yargıçlarını seçmek;
- Uluslararası Adalet Divanından yasal konularda hukuki rapor talep etmek; Birleşmiş Milletler'e yeni üye kabulü konusunda Genel Kurul'a tavsiyede bulunmak.
- Güvenlik Konseyi görevini kesintisiz yerine getirecek şekilde yapılanmıştır ve bu bağlamda üye devletlerin temsilcilerinin her zaman Birleşmiş Milletler Merkezi'nde bulunmaları gerekir. Konsey genel merkez haricinde bir yerde de toplanabilir: 1972 yılında Etopya'nın Addis Ababa şehrinde; 1973 yılında Panama Şehrinde; ve 1990 yılında Cenevre-İsviçre'de toplanmıştır.
- Barışı tehdit eden bir konunun ortaya çıkması halinde Konsey öncelikli olarak tarafların barışçıl yollarla anlaşmaya varmasını tavsiye eder. Konsey, barışçıl çözüm için ilkeler belirleyebilir. Bazı durumlarda, Konsey'in kendisi araştırma ve arabuluculuk görevini üstlenir. Görev dağılımı yapabilir, özel temsilciler atayabilir ya da Genel Sekreter'e iyi niyet görevini üstlenmesi çağrısında bulunabilir.
- Anlaşmazlıkların çatışmaya dönüşmesi halinde, Konsey önceliği çatışmaların en kısa sürede durdurulmasına verir. Bu amaçla ateşkes talebinde bulunabilir.
- Konsey ayrıca, gerginliği azaltmak, tarafları birbirinden uzak tutmak ve barışçıl çözümlerin aranabileceği huzur ortamını yaratmak için askeri gözlemcileri ve barış güçlerini görevlendirebilir. Antlaşma'nın 7. Maddesi uyarınca, Konsey ekonomik yaptırımlar, askeri ambargo, mali yaptırımlar, seyahat yasağı veya ortak askeri hareket dâhil olmak üzere çeşitli tedbirler alabilir.

23. maddede yapılan değişiklik Güvenlik Konseyi'nin üye sayısını on birden on beşe çıkarmıştır.

27. maddede, yapılan değişiklikle Güvenlik Konseyi'nin idare ile ilgili kararlarının dokuz üyenin olumlu oyu ile alınacağı (daha önce yedi idi); diğer konulardaki kararlarda ise, Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin oyları dahil toplam dokuz üyenin olumlu oyu ile alınacağı (daha önce yedi idi) hükme bağlanmıştır.

61. maddede yapılan ve 31 Aralık 1965 tarihinde yürürlüğe giren değişiklik, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in üye sayısını on sekizden yirmi yediye çıkarmıştır. Aynı maddede daha sonra yapılan ve 24 Aralık 1973'de yürürlüğe giren değişiklik, Konsey'in üye sayısını bir kez daha artırarak 27'den 54'e çıkarmıştır.

109. maddede yapılan ve bu maddenin birinci fıkrasını ilgilendiren değişiklikle, Genel Kurul üyelerinin üçte ikisinin, Güvenlik Konseyinin ise en az 9 üyesinin kararı ile Antlaşma'da değişiklik yapılması amacıyla Genel Kurul toplantısı düzenlenebileceği hükme bağlanmıştır.